

POTENȚIALUL SECTORULUI AGRICOL AL REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII SPAȚIILOR RURALE

Liliana CIMPOIEȘ

Academy of Economic Studies of Moldova
61 B. Bodonii street, 2049 Chișinău, Moldova, +37379295721 liliana.cimpoies@gmail.com
Corresponding author: liliana.cimpoies@gmail.com

Abstract

The agricultural sector of the Republic of Moldova is characterized by a deep dual structure determined by the existence of a large individual sector (family farms and households) and corporate farms. The duality and the strong fragmentation of agricultural land, has a negative influence on the competitiveness of the agricultural sector. The purpose of this research is to assess the level of development of the individual sector and its contribution to the development of the rural areas. The research includes the analysis of secondary data from National Bureau of Statistics and survey data collected from 938 farms from nine districts. Increasing the farm performance y improving their efficiency and competitiveness could be regarded as a solution for a better standard of living of rural families and developing rural areas.

Key words: agriculture, farms, rural development, rural areas.

Jel classification: Q12, Q18, O13, J21.

INTRODUCERE

Este cunoscut faptul că agricultura din cadrul economiilor industriei agroalimentare este pilonul de bază a spațiului rural. Niciunul dintre programele de dezvoltare rurală nu ar putea fi dezvoltat fără să se țină cont de agricultură. Deși multe schimbări au avut loc în rolul și obligațiile agriculturii, aceasta din urmă rămâne a fi nucleul programului de dezvoltare rurală. Între timp, a apărut problema unei noi filozofii în dezvoltarea agricolă, ducând la ideea schimbării centrului de gravitație de la aspectul productivității la aspectul său multifuncțional [9].

Ruralul este de obicei înțeles ca un concept spațial, mai simplu definit ca tot ceea ce nu este urban. Ruralul a fost identificat cu mediul rural, agricultura, cultura tradițională și perifericitatea geografică. Totuși, astfel de definiții simple nu iau în considerare complexitatea cuprinsă a mediului rural [1].

O dezvoltare durabilă a zonelor rurale se bazează pe definiția zonelor rurale, dată în Carta europeană a zonelor rurale, conform căreia: „Mediul rural al Europei este un peisaj istoric și prețios cultivat în care oamenii trăiesc și muncesc și a căror întreținere este o problemă socială importantă, dar are și o valoare economică” [10].

Mărimea optimă a exploatațiilor agricole este dificil de definit, deoarece opiniile despre funcția obiectivă a fermierilor diferă și pentru că aceiași factori determinanți pot afecta dimensiunea exploatațiilor agricole în moduri diferite în diferite exploatații agricole sau țări [5]. Optimitatea dimensiunii exploatației agricole pentru o anumită țară este în mare măsură o întrebare empirică [11]. În general, dimensiunea optimă a exploatației agricole este o noțiune relativă care depinde de condițiile locale, cum ar fi ponderea populației rurale și particularitățile terenului agricol.

Odată ce cercetările vor arăta cel mai bun tip de exploatații din perspectiva dezvoltării rurale durabile, este necesar să aflăm cum este posibil de a le transforma în eficiente și competitive.

A fi eficient, potrivit lui Greene [4] este atunci când „producătorii... au produs cât mai mult cu inputurile disponibile pe care le-au folosit efectiv și dacă au produs cea producție la costuri minime”.

Agricultura moldovenească este încă caracterizată de un dualism structural pronunțat, cu un număr foarte mare de exploatații familiale de dimensiuni mici la o extremă și un număr relativ mic de exploatații corporative mari, cum ar fi cooperativele de producție agricolă și societățile cu răspundere limitată, la cealaltă. La mai mult de cincisprezece ani de la lansarea reformei funciare, piețele nu s-au dezvoltat pe deplin și exploatațiile individuale de dimensiuni medii, bazate pe piață, sunt rare: fermele familiale „mijlocii”, coloana vertebrală a oricărei agriculturi de piață, practic nu există în Moldova. Majoritatea fermelor individuale, mici ca mărime, produc numai pentru consumul propriu al familiei și nu pot găsi accesul la piață. Sărăcia accentuată face ca economia rurală să curgă din ce în ce mai mult către o economie naturală de subzistență, izolându-se de economia de piață.

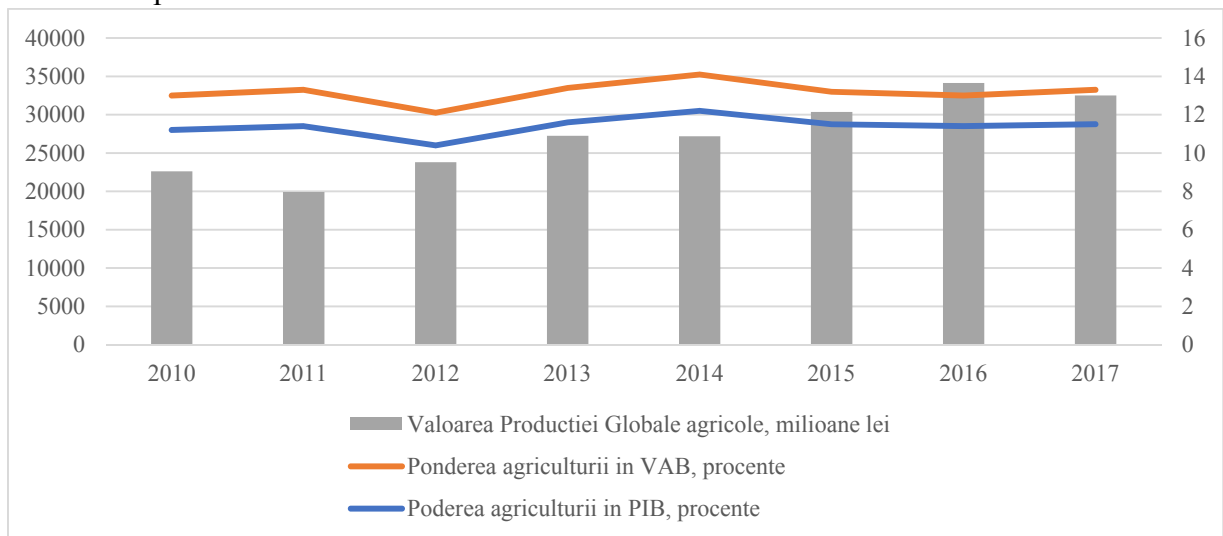
MATERIAL ȘI METODE

Analiza cercetării se bazează pe statistici naționale și date din sondaje. Cercetarea face parte din proiectul Academiei de Științe „Dezvoltarea rurală durabilă în Republica Moldova în contextul aderării la UE”. În cadrul proiectului au fost examinate 938 de ferme individuale din nouă districte din toată țara.

Scopul este de a evalua performanța fermei și contribuția acesteia la nivelul de dezvoltare a zonelor rurale. Obiectivele studiului sunt de a evalua contribuția sectorului agricol la dezvoltarea economică, de a analiza influența asupra eficienței tehnice a fermelor a diferitor factori de influență, inclusiv veniturile, suprafața fermei, costurile de producție și creditele.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Spațiul rural al Republicii Moldova este puternic influențat de sectorul agricol. Această conexiune este marcată atât de contribuția agriculturii la Produsul Intern Brut (PIB) care se menține la un nivel de 12 procente pe parcursul ultimilor ani, iar împreună cu ponderea industriei alimentare a băuturilor și tutunul (24 și 10 procente) aducând o contribuție considerabilă (Figura 1). La fel, contribuția agriculturii la valoarea adăugată brută a continuat să se majoreze treptat, menținându-se la un nivel de 13 procente.

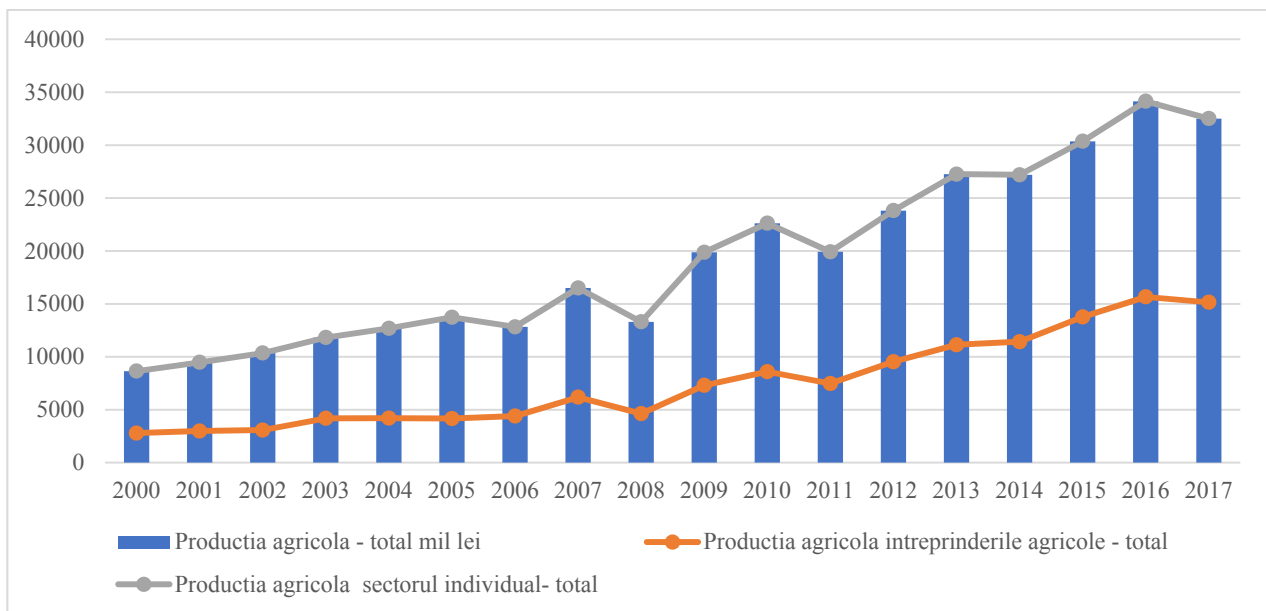
Fig. 1. Rolul agriculturii în economia națională, 2010 – 2017

Sursa: în baza datelor Biroului Național de Statistică [7]

Una din consecințele de bază ale procesului de transformare din anii 90 este legat de utilizarea terenului agricol. Conform datelor Recensământului General Agricol [8] în Republica Moldova există 2498,3 mii hectare de teren agricol, dintre care 1812,7 mii hectare sunt terenuri arabile, iar 298,9 mii hectare sunt ocupate de plantații multianuale. Suprafața medie a terenului agricol utilizat ce revine la o exploatare agricolă este de 2.99 hectare. Totuși distribuția terenului agricol este inechitabilă, astfel exploatarea de tip corporativ care reprezintă 0,4 procente din numărul total al exploatarea beneficiază de 61 procente din terenul agricol utilizat. Exploatarea agricole de tip individual (care reprezintă 99,6 procente din numărul total de exploatarea) le revine doar 39% din totalul terenului agricol utilizat. În ceea ce privește mărimea medie a unui teren agricol ce revine la o exploatarea putem menționa că la fel reprezintă o discrepanță majoră: exploatarea de tip corporativ beneficiază de o suprafață medie de 391 hectare, pe când celor individuale le revine doar 0.9 hectare.

Astfel, sectorul agricol al Republicii Moldova este caracterizat de o profundă dualitate: multe exploatarea individuale și câteva exploatarea de tip corporativ.

În perioada analizată s-a constatat o majorare considerabilă în valoarea producției agricole globale (Figura 2).

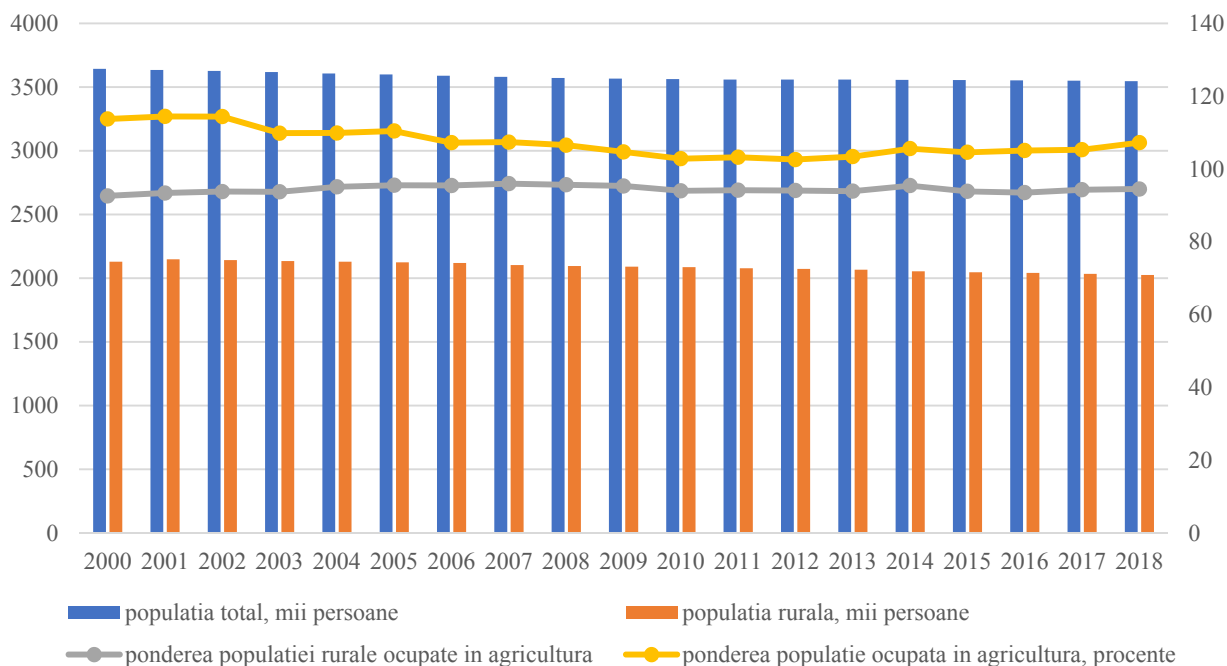

Fig. 2. Dinamica producției agricole globale

Sursa: în baza datelor Biroului Național de Statistică [7]

Volumul producției agricole produs în sectorul individual și întreprinderile agricole s-a majorat în această perioadă, constituind 15418 mii lei și respectiv 17358 mii lei în 2017. Valoarea producției agricole globale produse de către sectorul individual depășește cu 18 procente valoarea produsă cadrul întreprinderilor agricole. Conform studiului efectuat constatăm că suprafețele de teren agricol ale sectorului individual sunt ocupate în preponderență de culturi cerealiere, urmate de plantații multianuale (20%), floarea soarelui (11%).

Un aspect important al dezvoltării este corelat cu spațiul rural. În Republica Moldova spațiul rural este caracterizat prin existența a 1614 sate cu o populație de 2,42 milioane de oameni [9]. În spațiul rural persistă declinul populației, iar criza demografică în care se află Republica Moldova conduce la dispariția satelor și a miilor de locuitori.

Fig. 3. Dinamica populației rurale, 2000 - 2018

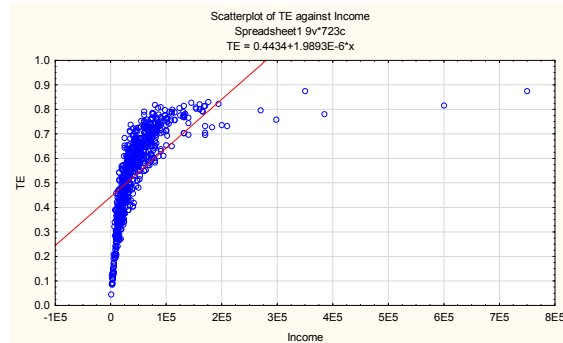
Sursa: în baza datelor Biroului Național de Statistică [7]

Importanța dezvoltării sectorului agricol este condiționată și de faptul că o mare parte a forței de muncă este încadrată în agricultură (Figura 3). Analizând datele referitor la dinamica populației în perioada anilor 2000 – 2018, observăm o tendință de diminuare cu trei procente a numărului populației. Dacă este să ne referim la populația din mediul rural, putem menționa că aceasta s-a diminuat cu cinci procente în perioada analizată sau cu 104 mii persoane. În același timp dacă ponderea forței de muncă încadrată în agricultură s-a diminuat cu aproximativ 10 puncte procentuale (de la 21 la 11 procente), atunci ponderea populației rurale încadrate în agricultură a crescut de la 92 la 94 procente.

Conform datelor anchetării efectuate modificări au apărut și în componența familiilor din spațiul rural. Dacă în trecut familiile cu trei sau patru copii erau răspândite, în prezent acest tip are doar o pondere de 10% în eșantionul studiat. Majoritatea familiilor au doi sau trei membri, mai răspândite fiind cele cu doi membri care conform datelor anchetării au o pondere de 70%. Aceste modificări legate de diminuarea ratei natalității sunt influențate în primul rând de situația financiară a familiilor din mediul rural. O altă problemă pentru spațiul rural o reprezintă îmbătrânirea populației. Dacă analizăm vârsta medie a persoanelor cu funcții manageriale în multe gospodării de fermieri anchetate în acest studiu au o vârstă de la 50 la 70 de ani, pe când tinerii fermieri au o pondere de doar cinci procente. La fel este observată și o discrepantă de gen, femeile care dețin o poziție managerială în cadrul gospodăriilor de fermieri reprezintă doar un sfert, 75% fiind deținute de bărbați [3].

Sectorul agricol rămâne a fi principala sursă de venit a populației rurale (peste 60%). Din principalele categorii de venituri, conform datelor anchetării, salariile se clasează pe primul loc, urmate de veniturile din activitățile agricole (17,5%) și remitențe (23%). În același timp, veniturile din activitățile neagricole sunt foarte mici. Astfel, majorarea surselor de venit din activitățile neagricole ale populației din mediul rural poate constitui un element primordial pentru dezvoltarea rurală.

Un rol important pentru dezvoltarea spațiului rural și majorarea veniturilor populației rurale o are eficiența exploatațiilor agricole, în special a celor de tip familial sau gospodării de fermieri. Avantajul competitiv al exploatațiilor agricole rezultă din utilizarea eficientă a factorilor de producție.

Fig. 4. Interdependența dintre eficiența tehnică a exploatațiilor agricole și mărimea venitului

Conform rezultatelor obținute ale eșantionului de exploatații agricole examinate putem conchide că valoarea medie a eficienței tehnice a fost de 0,53, astfel un nivel mediu de performanță [2]. Scorul include valori de la 0,04 la 0,87, ultima fiind cea mai eficientă exploatație agricolă. Rezultatele regresiei multiple arată o corelație strânsă (0,7) între eficiența tehnică a gospodăriilor de fermier și factorii de influență (suprafața terenului agricol, venitul, costurile de producție). O mai mare influență o are mărimea venitului (0,81) (Figura 4). Totuși, din veniturile gospodăriilor de fermier un impact mai mare asupra eficienței tehnice o au salariile (0,58), transferurile bănești de la familie sau prieteni (0,51) și plățile sociale (0,31).

Astfel, majorarea performanței exploatațiilor agricole prin creșterea eficienței și competitivității poate constitui o soluție pentru problema familiilor rurale cu venituri joase. Pentru atingerea unei eficiențe și o competitivitate mai înaltă a gospodăriilor exploatațiilor agricole sunt necesare unele modificări structurale serioase la nivelul sectorului agricol.

CONCLUZII

Sectorul agricol al Republicii Moldova este conturat de coexistența a mai multor exploatații agricole mici, în preponderență de tip familial, și câteva exploatații agricole de tip corporativ.

Suprafața medie a terenului agricol utilizat ce revine la o exploatație agricolă este de 2.99 hectare. Distribuția terenului agricol este inechitabilă, astfel exploatațiile de tip corporativ care reprezintă 0,4 procente din numărul total al exploatațiilor beneficiază de 61 procente din terenul agricol utilizat, în timp ce exploatațiilor agricole de tip individual (care reprezintă 99,6 procente din numărul total de exploatații) le revine doar 39% din totalul terenului agricol utilizat. La fel diferențe majore există și în ceea ce privește mărimea medie de teren agricol ce revine la o exploatație agricolă.

Componența familiei din spațiul rural conform datelor anchetării constituie doi sau trei membri. Proveniența veniturilor din sectorul agricol are o pondere înaltă printre principalele surse de venit ale populației rurale: Activitățile neagricole sunt puțin dezvoltate în spațiul rural al Republicii Moldova, având o pondere joasă în ponderea principalelor surse de venit.

Conform rezultatelor anchetării a 723 exploatații agricole de tip familial, acestea au înregistrat un scor al eficienței tehnice mediu de 0,53, demonstrând o performanță medie. Rezultatele regresiei arată o corelație moderată cu mărimea venitului și o corelație slabă cu suprafața terenului agricol.

Majorarea eficienței tehnice a exploatațiilor agricole ar influența pozitiv o creștere mai puternică a sectorului agricol, contribuind la majorarea venitului gospodăriilor de fermieri și dezvoltarea durabilă a spațiului rural.

BIBLIOGRAFIE

- [1] Calannan, S., Cuddy, M., Ni Leime, A. 2006, Rural development: policy and institutions. In: Integrated development of Agriculture and Rural Areas in Central European Countries. Lexington Books, Lanham, MD.
- [2] Cimpoiș, L., Semionova, E. 2017, The individual sector of agriculture in Moldova and its contribution to the development of rural areas, *Rural Development 2017: Bioeconomy challenges*, 955-959.
- [3] Cimpoiș, L., Semionova, E., 2018, Farms typologies and their impact on the development of rural areas in Moldova, *Conference Proceedings „Agriculture for Life, Life for Agriculture”* 1(1), 190-195.
- [4] Greene, W. H. 1997, Frontier production functions. In Pesaran, M. H. and Schmidt, P., editors, *Handbook of Applied Econometrics, volume II: Microeconometrics*. Blackwell Publishers Ltd.
- [5] Koestner, U. 2003, A revival of large farms in Eastern Europe? – How important are institutions?, Plenary paper presented at the Conference of International Association of Agricultural Economists, Durban/South Africa, 16.-22.08.2003.
- [6] National Bureau of Statistics, 2016, Aspects of the population standard of living. National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova.
- [7] National Bureau of Statistics, 2016, *Statistical Yearbook of the Republic of Moldova*.
- [8] National Bureau of Statistics, 2011, *General Agricultural Census*.
- [9] Oțiman, P.I. 2011, *Alternativele economiei rurale a României: dezvoltarea agriculturii sau insecuritate alimentară și deșertificare rurală severă*. Editura Academiei Române, București, România.
- [10] Parliamentary Assembly 1996, European Charter for rural areas. Working Document 7507. On-line: <http://assembly.coe.int/ASP/Doc/XrefViewHTML.asp?FileID=7441&Language=EN>
- [11] Swinnen, J. 2006, Endogenous agricultural structures: Insights from transition countries. Paper presented at the 96th EAAE Seminar "Causes and Impacts of Agricultural Structures", Taenikon/Switzerland, 10.-11.01.2006.